

Брум Глен М. «Паблік рилейшенз: Теорія и практика. М., 2000. 8. Моисеев В.А. Паблік рилейшз: теорія и практика. К., 1999.

Надійшла до редколегії 28.04.05

І.М. Совгій

ДОВУЗІВСЬКА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА

Організаційно-педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу в юридичних ліцеях та профільних класах являє собою цілеспрямовану систему управлінських, правових, педагогічних, психологічних та медичних заходів, спрямованих на реалізацію відомчої довузівської освітньої програми щодо підготовки майбутніх працівників органів, служб та підрозділів внутрішніх справ України. Системоутворюючою складовою таких заходів виступає сукупність відповідних навчально-методичних документів, які і складають комплексний проект довузівського навчально-виховного процесу. Створення такого проекту дозволяє суб'єктам педагогічної діяльності вибрати найбільш ефективні шляхи досягнення цілей підготовки майбутніх працівників національної правоохоронної системи. Потрібний набір документів залежить насамперед від того, що повинно бути в них спроектовано. Відповідь на це питання можлива лише у випадку визначення того об'єкта, який створюють суб'єкти навчально-виховного процесу в своїй практичній діяльності. Такими об'єктами, засвідчує педагогічний аналіз, виступають як окрема педагогічна система, створювана в процесі викладання предмета, так і загальна педагогічна система навчального закладу у цілому, що складається з окремих педагогічних систем усієї сукупності навчальних предметів за даною спеціальністю [1, с.6]. Таким чином, сукупність навчально-методичних документів в сфері навчання й виховання учнів загальнопрофільних класів та відомчих ліцеїв – це або модель майбутньої педагогічної системи вивчення конкретної спеціальності, або ж модель останньої правоохоронної спеціальності.

Під системою взагалі слід розуміти безліч елементів, які співвідносяться одне до одного і створюють у сукупності певну цілісність, єдність. Оскільки в системах відрізняють елементи, процеси та їх взаємозв'язки, то необхідно вести мову про структуру і функції систем. Тут доцільно буде навести зазначену В.Г. Афанас'євим важливу думку про те, що «саме матеріальний, енергетичний та інформаційний обмін з-поміж компонентами цілого є тією силою, яка об'єднує їх в єдине ціле утворення» [2, с.63]. Цей обмін і складає зміст взаємодії компонентів. Із зазначеного закономірно випливає розуміння системи як функціонуючої структури, адже обмін – це і зміст, і процес її функціонування. «Система, – як зазначає з цього приводу В.Н. Сагаговський, – це цілеспрямована функціонуюча конструкція» [3, с.75]. Соціальна система – це, насамперед, відмежована безліч взаємодіючих елементів, вказує у свою чергу О.Н. Авер'янов [4, с.25]. Отже, будь-яка соціальна система має власну внутрішню структуру, яка складається із певної сукупності елементів. Перш за все це люди, їх діяльність, інформація та

засоби її передачі, знаряддя, способи і засоби діяльності. Система, в якій здійснюються виховні функції щодо ліцеїстів відомчих ліцеїв та учнів профільних класів загальноосвітньої школи, має назву педагогічної системи.

Усвідомлене і цілеспрямоване створення та удосконалення педагогічної системи – основний службовий обов'язок суб'єктів навчально-виховного процесу. Зовнішнім, матеріальним втіленням такої діяльності виступає нормативно-методичне забезпечення, відповідно до якого відбувається відтворення педагогічної системи. У свою чергу, функціонування педагогічної системи забезпечує їй необхідну структурну стабільність. Процес функціонування соціальної системи в узагальненому вигляді складається із наступних стадій: входження в систему, процес діяльності в межах системи та вихід, тобто результат функціонування системи. Американський вчений Роберт Бушел у відомій своїй книзі «Управління підприємницькими і державними організаціями» зауважує: «Організаційна система (підприємницька і непідприємницька) може бути розглянута як така, що має вхід, процес і вихід» [5, с.29]. При цьому на вході, вважає автор, знаходяться елементи навколишнього світу (інформація, правові та соціальні норми, державний вплив, людські ресурси, знання, фінансові можливості), а також елементи, які знаходяться зовні конкретно визначеної системи і які повинні бути включені в процес її функціонування: матеріали, знаряддя, устаткування, нові талановиті люди. Процес функціонування системи вчений зображає в складній взаємодії управлінської, технічної, правової і технологічної підсистем, фінансової підсистеми, мікроекономічної підсистеми та підсистеми діяльності персоналу. Вихід – це підсумки діяльності системи, які складаються з товарів та послуг, спрямованих знов у навколишнє середовище, а також з інформації і прибутку, спрямованих на потреби підтримання власного розвитку системи. Викладене бачення процесу функціонування системи є загальноприйнятим в науці і з тими або іншими застереженнями та доповненнями використовується у вітчизняній і зарубіжній літературі [6, с.214; 7, с.41; 8, с.53]. Щодо завдань даного дослідження, слід підкреслити наступне важливе положення: соціальні системи, маючи внутрішню структуру і заданий цільовими установками процес функціонування, відрізняються одна від одної за характером і складом елементів. При цьому внутрішня структура і процес функціонування системи знаходяться під постійним впливом довкілля, яке, власне, і визначає життєдіяльність останньої.

Педагогічна система виховання учнів відомчих ліцеїв Міністерства внутрішніх справ України та профільних класів загальноосвітньої старшої школи має також вхід, процес функціонування системи та її вихід. На вході в систему абітурієнт стає учнем або ліцеїстом. У процесі функціонування педагогічної системи вихованці набувають необхідні для майбутньої професійної діяльності знання, вміння та навички. Невід'ємними елементами процесу функціонування системи в даному випадку виступають: цілі навчання і виховання, учні та ліцеїсти, зміст навчання і виховання, дидактичні процеси, суб'єкти навчання і виховання та різноманітні організаційно-управлінські форми. На виході досліджуваної педагогічної системи об'єкти

педагогічно-виховного впливу перетворюються у випускників юридичних ліцеїв та профільних класів.

Педагогічна система доузівської професійної підготовки вихованців відомчих ліцеїв та профільних класів постійно відчуває вплив навколишнього середовища. Залежно від соціального замовлення в ній постійно відбувається розвиток і адаптація її елементів. В науковій літературі по теорії організації концепція впливу довкілля на організаційний розвиток системи сформувалась в 70-ті роки. Американський професор Річард Холл в монографії «Організація: структура і процес» вказує, що функціонування системи не відбувається у вакуумі – політичні, економічні, правові та демографічні умови мають вирішальний вплив на соціальну систему (організацію) [9, с.64]. Саме ці умови виступають як організаційне навколишнє середовище. Останнє відносно конкретної соціальної системи має два рівні: а) організаційне навколишнє середовище, яке знаходиться у взаємодії з системою в полі безпосереднього впливу цієї системи; б) організаційне довкілля, яке знаходиться у взаємодії з системою без прямого впливу останньої.

З іншого боку, досліджувана педагогічна система може розглядатись як навколишнє середовище або частина останнього щодо інших систем. Це положення обов'язково слід врахувати підчас аналізу внутрішньої структури і процесу функціонування будь-якої системи. В навколишньому середовищі, – підкреслюють Р.Анофф та Ф.Ємері, – «безліч елементів та їх суттєвих властивостей, які не є складовими системи, але зміни в них можуть стати причиною змін у стані певної соціальної системи» [10, с.27]. Мова йде про те, що кожна соціальна система може розглядатись як підсистема або окремих елементів іншої системи. Наприклад, підготовка молоді в окремо узятому юридичному ліцеї може досліджуватись як підсистема відомчої допрофесійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ. У свою чергу, відомча допрофесійна підготовка особового складу може розглядатись в якості підсистеми національної освітянської системи. При цьому система вищого порядку завжди є компонентом навколишнього середовища для своїх підсистем, тобто для систем нижчого порядку. Розуміння ієрархії систем, підсистем та їх елементів має важливе концептуальне значення в аспекті організаційного розвитку педагогічної системи виховання ліцеїстів та учнів профільних класів загальноосвітньої школи.

Кожна соціальна система відрізняється від інших систем передусім своїм цільовим призначенням. Залежно від цільової спрямованості системи визначається її внутрішня структура, а відповідно, і процес функціонування. З огляду на це і на відмінні цілі підсистеми конкретної організаційної системи необхідно розрізняти різні соціальні системи. «Різні дослідження, – відмічає угорський вчений М.Мароши, – визначають не тільки те, що слід розглядувати у якості елементів, але й структуру системи в цілому [11, с.26]. Таким чином, якщо ми досліджуємо взагалі ліцейну та профільну підготовку молоді, то внутрішня структура окремого ліцею чи профільного класу загальноосвітньої школи може бути несуттєвою для відповідного аналізу. Разом з тим, під кутом іншого аспекту дослідження відомчий юри-

дичний ліцей або профільний клас загальноосвітньої старшої школи може виступати як самостійна соціальна система, яка має свою власну структуру.

Відтак, у кожному конкретному випадку необхідно чітко визначити всі структурні елементи системи як кінцеві неподільні елементи певної якості системи, мінімальні алгоритми цієї якості та невід'ємні частини конкретної системи [12, с.20]. Одночасно треба враховувати, що «дослідження об'єкта як системи в методологічному плані є невід'ємним від аналізу умов його існування та від аналізу середовища системи» [13, с.19].

Таким чином, педагогічна система виховання в юридичних ліцеях Міністерства внутрішніх справ України та профільних класах загальноосвітньої старшої школи майбутніх працівників практичних органів, служб та підрозділів, маючи свою внутрішню структуру і заданий процес функціонування, активно взаємодіє з навколишнім середовищем, яке здійснює суттєвий вплив на відповідну педагогічну систему і умови її організаційного розвитку. У цьому ключі слід підкреслити, що державно-правові інститути, виступаючи як ієрархічно побудовані соціальні системи, можуть бути розглянуті як навколишнє середовище інших соціальних систем. При цьому слід мати на увазі, що держава може впливати на конкретні соціальні системи наступним чином: а) безпосередньо на структуру і процес функціонування системи; б) на навколишнє середовище соціальної системи; в) одночасно на систему і на навколишнє її середовище. Звідси можна обґрунтувати наступне положення. Приймаючи той або інший нормативний акт, необхідно точно визначити, на які елементи яких соціальних систем спрямований її регулюючий вплив і які соціальні результати, з точки зору організаційного розвитку конкретних соціальних систем, очікуються. Безумовно, повинні бути врахованими і всі інші фактори, пов'язані з прийняттям нормативно-правового акта. Однак, ігнорування теоретико-організаційних аспектів може призвести до результатів прямо протилежних тим, на які розраховували укладачі правового документа. Можна навести безліч прикладів із сучасної правотворчої практики, коли прийняття нормативних актів призводило до результатів, надто далеких від тих, які очікувались ініціаторами їх розробки. Саме тому в ці акти згодом вносились численні зміни і доповнення. Інше важливе положення, яке випливає з концепції організаційного розвитку соціальних систем, пов'язане з комплексним підходом до правового регулювання щодо функціонування педагогічної системи у відомчих юридичних ліцеях та профільних класах загальноосвітньої школи.

Список літератури: 1. Беспалько В.П., Татур Ю.Г. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. М., 1989. 2. Афанасьев В.Г. Системность и общество. М., 1980. 3. Сагатовский В.Н. Опыт построения категориального аппарата системного подхода // Философия науки. 1976. № 3. 4. Аверьянов А.Н. Система: философская категория и реальность. М., 1985. 5. Buchele R. The management of N.V. business and public organizations. 1997. 6. Аверьянов А.Н. Системное познание мира. Методические проблемы. М., 1985. 7. Presthus R. The organizations Society. N.V., 1987. 8. Fldridae J. Crombie A. Sociology of organizations. London, 1974. 9. Hall R. Organizations/ Structure and process. New Jersey, 1972. 10. Анофоп Р., Змери Ф. О целеустремленных системах. М., 1974. 11. Мароши

М. Организация. Стимулирование. Эффективность. М., 1981. 12. Сетров М.И. Основы функционирования теории организации. Л., 1972. 13. Садовский В.Н. Основания общей теории систем. М., 1974.

Надійшла до редколегії 17.08.05

І.К. Шаша, О.Г. Сазонов, О.М. Лемешко

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ТРЕНАЖЕРІВ

Автомобільні тренажери відіграють ключову роль у підготовці водіїв і сприяють полегшенню переходу професійних водіїв на нові марки автомобілів. Для підвищення ефективності використання автомобільних тренажерів потрібне поліпшення їх експлуатаційних характеристик і об'єктивні методи соціально-економічних оцінок застосування в практичній діяльності [1, с.4].

Дотепер не розроблено методологічних принципів і конкретних методів інтегральної оцінки ефективності застосування автомобільних тренажерів, які б включали технічну, економічну, екологічну і соціальну складові.

Під економічною ефективністю використання автомобільного тренажера мається на увазі сумарний або відносний економічний ефект, що буде отримано у результаті використання тренажера замість навчального автомобіля.

Технічна складова економічної ефективності

Якщо відомі середні значення собівартості автомобільної СА і тренажерної СТ підготовок, корисний середньорічний наробіток тренажера N_e і час його спільної з автомобілем технічної експлуатації t_T , то абсолютна економія засобів підприємства розраховується по формулі:

$$\Delta E_T = \left(C_A \frac{1}{K_{II}} - C_T \right) t_T \cdot N_e, \quad (1)$$

де $K_{II} = t_T / t_D$ – співвідношення між часом водіння на тренажері і на автомобілі, або на одиницю матеріальних витрат:

$$\Delta \overline{E}_T = \frac{\left(C_A \frac{1}{K_{II}} - C_T \right) t_T \cdot N_e}{z_T}, \quad (2)$$

де z_T – сумарні матеріальні витрати на тренажерну підготовку.

З останньої формули випливає, що для підвищення економічної ефективності тренажера необхідно його використання з більшою інтенсивністю, зниження матеріальних витрат, підвищення ступеня подібності тренажера до реального автомобіля.

Необхідно відзначити, що не можна оцінювати ефективність застосування автомобільних тренажерів тільки за економічними показниками. Важливим є також соціальне значення. Якщо автомобільні тренажери поліпшують культуру праці, підвищують її безпеку, зменшують випадки тра-